

Konfirmasjonsordningen av 1981 – bakgrunn og tilblivelse

AV HELGE FÆHN

Det foreligger allerede et par arbeider om den nye konfirmasjonsordning, nemlig to hovedoppgaver fra 1983.¹ Både disse og et par artikler² legger hovedvekten på forsøksvirksomheten i 60- og 70-årene og tilblivelsen av «Konfirmantåret. Normalordning» i 1969 og «Plan for konfirmasjonstiden i Den norske kirke» 1979.

Det vanskeligere tilgjengelig materiale fra Liturgikommisjonens arbeid med konfirmasjonsordningen har tidligere fremstillinger og oversikter nevnt bare i forbigarten, nemlig ved å peke på sammenhengen mellom dette «planarbeidet» og «liturgiarbeidet». Og da den nye konfirmasjonsordning ble godkjent ved kgl. res. 5. juni 1981, var det få som kjente til det langvarige og møysommelige arbeid som lå bak de åtte små trykksider. Utviklingen faller naturlig i tre avsnitt:

1. Bakgrunn: Fra Bispemøtet 1949 til «Konfirmantåret» 1969.
2. Tilblivelse: Utarbeidelsen i Liturgikommisjonen 1970–76.
3. De endelige vedtak i Bispemøte og departement 1978–81.

1. Bakgrunn: Fra Bispemøtet 1949 til «Konfirmantåret» 1969

Det er ingen tvil om at nyorienteringen etter krigen startet hos oss med det konfirmasjonsutvalg som Bispemøtet 1949 nedsatte,³ og hvis innstilling «Konfirmasjon og konfirmantforberedelse» forelå trykt til Bispemøtet 1951. Denne publikasjon må ha betydd en avgjørende impuls for mye av det som skjedde med konfirmasjonsordningen som helhet i den følgende tid. Her sies det klart at Bibel og bekjennelse ikke gir noen forskrifter om konfirmasjonen, slik at kirken har en viss frihet til å «tilrettelegge konfirmasjon og konfirmantforberedelse ut fra vår egen tids forutsetninger og behov» (s. 7f). Hovedsynspunktet må være forkynnelsen av Guds ord – ikke konfirmantens sjelig-åndelige habitus, og den ensidige individualisme trenger en motvekt i en dypere forståelse og tilegnelse av *communio sanctorum* (s. 17f). Hovedspørsmålet er ikke det prinsipielle: hva konfirmasjonen er etter sitt *vesen*, men det praktiske: hva

er konfirmasjonens *mål*? Og her må utgangspunktet være tidens psykologiske, sosiale og pedagogiske forhold (s. 22). På den annen side taler innstillingen – selvfølgelig – overalt om konfirmasjons-*forberedelsen*, og i Bispemøtets vedtak 1951 kalles prestens avsluttende tale i kordøren typisk nok for «avskjedstalen til konfirmantene». Ellers var debatten og arbeidet med disse spørsmål i 50- og delvis i 60-årene dominert av to store saker: forholdet til skolen og den stadig utvidede skolegang; å gjøre konfirmantundervisningen bedre.

Meget viktig for den senere utvikling hos oss ble det at daværende instituttstyrer i IKO, Bjarne Hareide, i 1952 ble formann i Det lutherske verdensforbunds «Commission on Education» og at generalforsamlingen i Minneapolis 1957 vedtok at kommisjonens hovedemne fram til generalforsamlingen i Helsingfors 1963 skulle være «konfirmasjonen i historisk og aktuell belysning.»

Ikke uten grunn heter det i årsmeldingen fra IKO allerede 1957: «De kontakter IKO får med andre land og kirker på denne måten har uten tvil stor betydning, vi lærer av hverandre og får mange verdifulle impulser til vårt arbeid» (s. 6). Det skulle vise seg at dette i høyeste grad kom til å gjelde også om konfirmasjonen.

I oktober 1958 ble det avholdt et nasjonalt seminar om konfirmasjonen i Hofgeismar, og materialet utkom 1959 i publikasjonen «Confirmatio», ved Kurt Frör. Endå viktigere ble det internasjonale seminar i Loccum i april 1961, hvor foruten Hareide også Dagfinn Hauge og Helge Fæhn tok del. Materialet fra dette seminar finnes i boken «Zur Geschichte und Ordnung der Konfirmation in den lutherischen Kirchen», 1962, ved Kurt Frör.⁴ (Disse to bøker siteres fremover bare med årstall – 1959, 1962 – og sidehenvisning.) Og i disse to bøker sammen med rapporten fra Commission on Education 1957–1963, til generalforsamlingen i 1963 (Dokument nr. 16, 1963 – fremover sitert som 1963) finner vi mange av de tanker og forslag som senere skulle få avgjørende betydning for arbeidet med konfirmasjonsordningen i vårt land, som f.eks.:

– Tittelen *Confirmatio* på den første publikasjon er viktig. Den benytter en ny term som like godt kan leses «konfirmasjon» – i ubestemt form:

– konfirmasjon har nemlig ikke et fast og bestemt, bibelsk gitt innhold, men her er det spørsmål om en mulig, kirkelig handling, som til ulike tider kan ha forskjellig innhold – for å være en nyttig ordning i kirken (1959,74f; 1962,122).

- *Hele* katekumenatet etter (barne)dåpen er confirmatio (1959,78; 1962,128f.)

- Dette «Gesamtkatekumenat»⁵ bør deles opp i ulike faser, hver med sin egenart (1959,60, 116f., 186; 1962,161) – såkalt «Entflechtung» (spredning, fordeling; 1959,117,186f; 1962,161).

- Confirmatio's forhold til dåpen er prinsipielt dåpsanamnese, og ikke noen komplettering (1959,88; 1962,131).

- Frör selv definerer confirmatio som en ordning kirken har gitt seg selv for å lede sine unge til rett bruk av Ord og Sakrament i den kristne menighet (1959,75,200f; 1962,122).

- Confirmatio er en viktig fase i helhetkatekumenatet, med hovedvekt på undervisning, rett bruk av nådemidlene i menigheten, og innøvelse i kristenstanden (1959,76,79f; 1962, 131). For Ord, Sakrament og menighet danner en uatskillelig enhet (1959,200,202).

- Confirmatio er ikke en akt, men en prosess (1963,48 note 103).

- Menighetens forbønn er en vesentlig del av confirmatio som helhet. Dette gjelder også om en eventuell, avsluttende gudstjeneste (1962,137), hvor «velsignelsen» er den enkeltes personlige tilegnelse av denne forbønn i troens tilslutning (1962,138f).

- Kirkerett må ikke blandes inn i confirmatio (1962,123). Bl.a. derfor bør adgangen til nattverden legges til en tidligere periode i helhetkatekumenatet, og igjen bli et familieanliggende, etter individuell og privat sjelesørgerisk veiledning (1962,105f, 124), slik det var i den lutherske kirke før pietismens «liturgiske felleskonfirmasjon» ble innført på 1700-tallet.

Det er derfor ikke vanskelig å se at det er hovedsakelig tyske teologer og pedagoger og især menn som Kurt Frör og Karl Hauschildt, som har vært inspirasjonskildene både til IKO's faseprogram og likedan for såvel konfirmasjonsutvalgets som for Liturgikommisjonens arbeid. Derimot ser det ikke ut til at begrepene Konfirmanttiden, respektive Konfirmasjonstiden forekommer i Tyskland i 1950- og 60-årene, men at disse er dannet henholdsvis av Kirkens konfirmasjonsutvalg⁶ og Liturgikommisjonen.⁷ Disse begreper finnes heller ikke i den instruktive rapport som Commission on Education gav til generalforsamlingen i Helsingfors 1963, det før omtalte Dokument nr. 16. Her sies det åpent at «de avgjørende bidrag og impulser har fremfor alt utgått fra Kurt Frör (s. 45).

De første frukter av Loccum-konferansen var syv brosjyrer med fellestittelen «Vi drøfter konfirmasjonsforberedelsen» som utkom 1964-65. Initiativet til denne serie utgikk fra en komité som Bispe-

dømmerådene Fellesråd oppnevnte 1959 og som skulle arbeide med de praktiske sider av konfirmantundervisningen, og hvor bl.a. Hareide var medlem og sekretær. (Etter Fellesrådets møte 1963 bar utvalget navnet Den norske kirkes konfirmasjonsutvalg.) Allerede på det første møte (2/3 1960) nevnte Hareide ønskeligheten av å fornye konfirmasjonsteologien, «som går for seg i flere land». ⁸ Men da dette ikke var nevnt i komitéens mandat, ble forslaget ikke fulgt opp. ⁹ Derimot ble det på møtet 30/8 1961 vedtatt å få utgitt noen små hefter som skulle belyse visse sider av konfirmantundervisningen og «innføringsprogrammet», ¹⁰ og i 1965 lå syv slike ferdige. ¹¹

Slik var situasjonen da Liturgikommisjonen (LK) ble oppnevnt i november samme år. Her lå konfirmasjonen under komité 3, som hadde ansvaret for de kirkelige handlinger; og Hareide var oppnevnt som «tilkalt sakkyndig» for arbeidet med dåp og konfirmasjon. På de to første møter i komitéen (21/4-66 og 12/2-68) ¹² ble det bestemt at Fæhn skulle ha ansvaret for dåpen, med Hareide som medarbeider, og Hareide på samme måte for konfirmasjonen, med Fæhn som medarbeider.

2. Tilblivelse: Utarbeidelsen i Liturgikommisjonen 1970–76

Kommisjonen ønsket å prioritere ordningene for høymessen – som tok tiden ut 1969, og dåpen – som tok det meste av 1970. Derfor kom arbeidet med konfirmasjonen i gang først i 1970, og karakteristisk nok i form av to konferanser for sakkyndige interesserte og for de fremtidige brukere: prestene. – Den første konferanse fant sted i Oslo 15.–16. februar med deltagere fra komité 3, IKO og en del innbudte – i alt 16 personer. Emnene var: løftet (Hareide), bekjennelsen (Å. Dale), velsignelsen (H. Kvarving), nyere lutherske konfirmasjonsordninger – med idéskisse til ny konfirmasjonsliturgi (Fæhn). ¹³ Konfirmasjonen var også ett av emnene på prestesyndoden for Oslo bispedømme i mai.

Etter initiativ fra Hareide arrangerte Presteforeningens kursnemnd et seminar i Oslo 1.–2. september for Oslo, Borg og Tunsberg bispedømmer, med i alt ca. 80 prester. ¹⁴ Tross ordlyden på Hareides foredrag «Fra teologi til liturgi» var utformingen overveiende prinsipielt holdt, men det etterfølgende gruppearbeidet drøftet de liturgiske spørsmål mer konkret. Her ble det bl.a. understreket at vi ikke lenger måtte ha en konfirmasjons-*forberedelse* til konfirmasjonsdagen, men at «beredelsen» måtte bli en innføring til «livstjeneste»

(Hillestad). – Hovedinntrykket fra disse tre fora var at man klart vil le prioritere forbønnsaspektet i konfirmasjonsgudstjenesten fremfor velsignelsessynspunktet, fordi dette siste er mer diffust og lett blir oppfattet som noe sakramentalt, som en «objektiv gave». Dessuten måtte denne gudstjeneste markere en fortsettelse, ikke noen avslutning!

Etter «forberedelsesåret» 1970 ble 1971 året da kommisjonen for alvor arbeidet med konfirmasjonsordningen. På møte i komité 3 9/2 forelå til behandling Hareides «Noen grunnlagsoverveielser angående konfirmasjonsordningen»¹⁵ og Fæhns «Noen teser om forskjellige sider ved den såkalte konfirmasjon».¹⁶ Fæhn bearbeidet disse 13 teser – hvorav flere med underpunkter – ytterligere til komitémøtet 22/2. Og på møtet i kommisjonen 1.–2. mars der konfirmasjonen ble behandlet for første gang av hele kommisjonen, ble de svakt justert og godkjent som grunnlag for det videre arbeid. De skulle publiseres (trykt i Luth. Kirketid. 8/5) og sendes til biskopene, de to teologiske fakulteter og praktisk-teologiske seminarer samt Presteforeningens Liturgisk nemnd med anmodning om å avgi uttalelse direkte til kommisjonen.

De viktigste punkter i tesene kan uttrykkes slik: Konfirmasjon er ikke noe sakrament, men en fri, kirkelig handling, som derfor kan ha og vil få varierende innhold, utforming, formål og navn til forskjellige tider i de ulike kirker – alt etter forholdene i kirke og samfunn. – Konfirmasjonen er en av de viktigste perioder i kirkens helhetskatekumenat; og denne «ungdomsfase» er ikke en forberedelse til en liturgisk avslutningshøytid, men det avgjørende er kirkens totale påvirkning på de unge i innføringstiden, i konfirmasjonstiden, og tilsvarende: de unges innøving i og opplevelse av hvordan kristentroen fungerer i menighetsliv, liturgi og tjeneste. Som menighetens konfirmanter er de i denne tid på en særlig måte omsluttet av menighetens omsorg og særlige forbønn – både i høymessen og rundt om i hjemmene i menigheten. Forbønnsmomentet er også det som karakteriserer den avsluttende gudstjeneste, nemlig ved at Menighetens forbønn denne dag består av følgende ledd: en Helligåndsalme, liturgens bønn for alle konfirmanter under ett, felles Fader vår, individuell forbønn for hver enkelt konfirmant under håndspåleggelse og med navns nevning.¹⁷ Gudstjenesten avsluttes med en kort, fremoverrettet påminnelse til konfirmantene (ikke til de «nykonfirmerte») og foreldrene.

Praktisk talt alle de avgitte uttalelser om tesene¹⁸ var positive.

Dette gjelder først og fremst de mer prinsipielle synspunkter, men også langt på vei de praktiske og liturgiske. Dette var i og for seg ikke overraskende, da tesene for det meste gir et sammenfattende uttrykk for synspunkter som hadde begynt å vinne innpass hos oss i 60-årene.

Mens tesene var ute til høring, arbeidet komité 3 videre med saken. På møte 18/5 forelå et foreløpig utkast til «konfirmasjonsrituale» fra Hareide. Dette omfattet bare gudstjenesten på konfirmasjonsdagen og avvek også ellers en del fra de teser som kommisjonen hadde vedtatt som basis for det videre arbeid. Under drøftelsene kom det fram forslag som fikk betydning for det videre forløp og til dels også for den endelige ordning av konfirmasjonsgudstjenesten:

1) Som bønn for alle konfirmantene under ett kunne man kanskje bruke avslutningsbønnen ved denne gudstjeneste i Alterboken (Fæhn). 2) Salmen burde heller komme like før konfirmantene gikk fram til alteret (Smemo). 3) I stedet for bønn for den enkelte skulle det til hver konfirmant leses et bibelord fulgt av et velsignelsesønske, gjerne «Vær velsignet og vær til (en) velsignelse» – etter 1. Mos. 12,2 (Smemo). – Dette siste forslag fulgte med ganske lenge fremover i arbeidet. Til møtet i komitéen 30/8 hadde Fæhn fått i oppdrag å utarbeide et mest mulig fullstendig utkast til konfirmasjonsordning. Denne kalles nå utkast til «Konfirmanttiden» (som i Planen av 1969), og etter en innledende Veiledning med fem punkter er det liturgiske materiale samlet under hovedgruppene A. Fremstilling av konfirmantene, B. Altergang, C. Forbønnstjenesten, D. Samtaler, E. Konfirmasjonsgudstjenesten. – Denne spredning («Entflechtung»!) av prinsipielt likeverdige, liturgiske handlinger fordelt ut over hele konfirmanttiden – fra den innledende presentering til den avsluttende gudstjeneste, skulle nettopp uttrykke at konfirmasjon er noe durativt, noe som markeres gjennom flere stadier, også liturgisk. Under drøftelsene understreket Hareide og Fæhn sterkt at selve begrepet «tiden» avgjort måtte komme med i hovedbetegnelsen på den nye ordning, og man gikk enstemmig inn for Smemos forslag: «Konfirmasjonstiden». Til møtet i komitéen 21/9 hadde Smemo levert utkast til «Løftes- og velsignelsesord» i form av skriftsteder med et overveiende forkynnende helhetspreg.

Kommisjonsmøtet 28.–29. september behandlet dette foreløpige og ufullstendige utkast.¹⁸ (R. nr. 128.) Angående leddet «Bønn for den enkelte» fant man at den rene forbønnsform ville fungere dår-

lig, mest fordi også navnet på konfirmanten måtte komme med. Valget burde derfor stå mellom den ønskende, optatiske form – som i Alterboken, eller som forkynnende løfteord etter Smemos forslag. På tre møter i november arbeidet komitéen videre med alle deler av ordningen, som nå fikk alternative, innledende kollektbønner og alternative tekstlesninger i Orddelen. Det var flertall for å bruke løfteord, mens bare Fæhn ville ha den optatiske form. Det ble dessuten gitt eksempler også på den rene, direkte forbønnstype. I avstemningen om dette materiale¹⁹ (R.nr. 132) på kommisjonsmøtet 22. februar 1972 fikk løfteordene tre stemmer, mens to ønsket én av de to bønneformer, og to avholdt seg fra å stemme. Det var enighet om at alle disse tre muligheter skulle tas med i det utkast som skulle sendes ut til en foreløpig, uoffisiell høring. I april ble utkastet sendt til de samme instanser som hadde behandlet tesene året før, og med høringsfrist 1. oktober.

I tiden inntil mai 1973 kom det svar fra fakultetene, fra fire biskoper og to prester samt fra Liturgisk nemnd. Dessuten kom det inn atskillige reaksjoner fra de mange – i alt ca. 12 – kurs, seminar o.l. for prester rundt om i landet (særlig i Oslo, Agder, Stavanger, Sør- og Nord-Hålogaland, hvor dette materiale ble lagt fram – på en del steder av enten Fæhn eller Hareide. De innkomne uttalelser²⁰ er overveiende positive til utkastet, tross kritiske merknader til mange enkeltheter. Når det gjelder det vanskelige spørsmål om hvorledes man skulle utforme henvendelsen til den enkelte konfirmant, gikk de aller fleste inn for bønneformen – helst i direkte, ikke i ønskende skikkelse. Det var jevnt over skepsis overfor velsignelsesaspektet, og formuleringen «Vær velsignet . . .» ble ikke støttet av noen.

Allerede de 13 teser hadde forslag om en fast formulert tiltale til menigheten og konfirmantene før avslutningssalmen. I dette utkast fra april 1972 forelå det utkast til en slik tiltale, som *alternativ* til Alterbokens «en kort tale i kordøren». Bare seks instanser kommenterte dette punkt, og alle synes i prinsipp å gå inn for dette, et par ville til og med ha dette som eneste mulighet (prestemøte i Sortland; et prestekurs i Nord-Hålogaland; delvis også Liturgisk nemnd.)

I 1973 gikk både Hareide og Fæhn over i praktisk menighetstjeneste, og i 1973–74 var det to ganger sekretærskifte i kommisjonen. Disse omstendigheter og det forhold at kommisjonen nå fant å måtte prioritere andre oppgaver som presset på, gjorde at arbeidet med konfirmasjonsordningen ble stilt i bero foreløpig. Men Fæhn hadde fortsatt nær kontakt med Kirkens konfirmasjonsutvalg (lagt under

Kirkerådet i 1973) mens dette utarbeidet «Ny ordning for konfirmasjonstiden» (1976).²¹ På samme måte tok konfirmasjonskonsulentene i Kirkerådet (Leiv I. Møen) del i tre arbeidsmøter (under komité 3) i januar 1976 sammen med Fæhn (som hadde fått hovedansvaret for denne sak på møte i kommisjonen 12.-14. mai 1975) og Inge-mann Ellingsen (som kom inn i komité 3 i april 1974). Nå ble det foreløpige utkast fra april 1972 bearbeidet i lys av alt materiale som forelå fra årene 1970-75.

I det utkast²² som lå på kommisjonens bord 25.-26. februar 1976, er det følgende mer vesentlige, nye elementer:

- Navnet er nå «Ordning for konfirmasjonstidens gudstjenester». - Foruten A. Veiledning og B. Menighetens gudstjenesteliv og konfirmantene, er det nå et eget avsnitt C. Spesielle gudstjenester i konfirmasjonstiden, bestående av tre slags «konfirmantgudstjenester»: 1. med fremstilling, 2. med samtale, 3. med bønn for den enkelte. - I den siste har inngangskollektbønnen og de alternative tekster i Orddelen funnet sin endelige form. - Dette gjelder også stort sett den innledende Påminnelse om dåpen og den felles Forbønn for alle konfirmantene under ett, med menighetssvar som i høymessen. - Bønnen for den enkelte foreligger som klar forbønn i tre korte og relativt like alternativer. - Etter forbønnshandlingen følger en fast formulert Påminnelse til menigheten og konfirmantene.

Kommisjonen gjorde bare mindre endringer i utkastet, mest av språklig karakter. Lønning alene stemte for å kalle den avsluttende gudstjeneste for Konfirmasjonsgudstjeneste, nemlig av folkepedagogiske grunner. Han gikk også inn for Alterbokens ønskende bønneform, bl.a. fordi konfirmantens navn da kunne nevnes aller først. - Avsluttende til hvert knefall skulle bare fredssøsket lyde, ikke noen velsignelsesformular.

Dette utkast ble oversendt til Kirkedepartementet 14. april 1976, og hermed skulle kommisjonens befatning med ordningen egentlig være slutt. Men det kom til å gå annerledes.

3. De endelige vedtak i Bispemøte og departement 1978-81

Med brev av 18. mai 1976 bad departementet om uttalelse fra biskopene, de to teologiske fakulteter og Presteforeningen. (Utkastet ble sendt også til alle sogneprester til orientering.) De innkomne uttalelser²³ viser at man i det store og hele var godt fornøyd med ut-

kastet. Og de aller fleste støttet Lønnings dissens om navnet på den avsluttende gudstjeneste.

27. april 1978 sendte departementet materialet over til biskopene med anmodning om å foreta en samlet vurdering av saken. I det videre forløp var det – foruten ordlyden i den avsluttende påminnelse til menigheten, især to spørsmål som det viste seg vanskelig å løse og som derfor kom til å sinke hele saken, nemlig 1. Bønnen for den enkelte konfirmant. Denne sak gikk fram og tilbake mellom Bispemøtet, dets Redaksjonsutvalg og kommisjonen, fra april 1978 til juni 1979. – 2. Utkastets forhold til den gjeldende lov om konfirmasjon fra 1911. Denne sak gikk mellom Bispemøtet og departementet, fra juni 1979 til den kgl. res. kom 5. juni 1981.

Bønnen for den enkelte konfirmant

Også her sluttet et flertall på seks av høringsinstansene seg til Lønnings dissens og ville beholde Alterbokens ønskende, optative skikkelse, dvs. henvendt *til konfirmanten* og med dennes navn satt først (NN. Den treenige Gud som har tatt deg til sitt barn . . . han oppholde . . .). Fem instanser gikk i prinsipp inn for utkastets form, dvs. henvendt *til Gud* og derfor nødvendigvis med navnet plassert inne i bønnen (Himmelske Far, du har tatt NN til ditt barn . . . styrk ham/henne . . .).

Saken ble behandlet først i Redaksjonsutvalget – bestående av to biskoper (Aarflot og Weider) og to medlemmer fra kommisjonen (Støylen og Fæhn) – i juni 1978. Her gikk man inn for å følge flertallet og utforme ønskende bønner, bygget på den nye bibeloversettelse.

Denne linje ble fulgt opp på møtet i kommisjonen i september 1978.²⁴ Men på Bispemøtet samme høst (oktober 1978) ble det flertall for «rene» forbønner. Dette førte til en ny runde på kommisjonsmøtet i januar 1979,²⁵ der man ga utkast til bønner av begge typer. Det ble også utarbeidet en oversikt, hvor forskjellige muligheter ble skissert hvorledes man kunne unngå en stilmessig, syntaktisk og psykologisk «kollisjon» mellom henvendelsens «oppover» til Gud og «nedover» til konfirmanten i en og samme bønn. Etter bl.a. praktiske prøver gikk et flertall i kommisjonen inn for at dersom navnet skulle nevnes i den rene forbønnform, burde helst en annen enn presten si fram navnet høyt, f.eks. kateketen, klokkeren eller en annen lek person.

I Redaksjonsutvalget 9/2 1979 var det enighet om en kort forbønnsform med navnet tidlig i bønnen. Protokollatet fra møtet ble sendt til Kirkerådets Konfirmasjonsutvalg, som i brev 15. mars gikk avgjort inn for den rene forbønnsform og like bestemt frarådet at en annen enn liturgen leste konfirmantenes navn. – Bispemøtet i april 1979 gikk inn for følgende hovedstruktur, som også skulle bli den endelige: «Herre, treenige Gud, vi ber deg for NN. Du har gjort oss til dine barn i den hellige dåp; gi ham/henne en fast tro til frelse for hans/hennes sjel». Bispemøtet ga imidlertid Redaksjonsutvalget fullmakt til å fastlegge den endelige ordlyd i alle de åtte forbønner. Og i tiden fram til oversendelsen til Kirkedepartementet 19/6 1979²⁶ ble det pr. korrespondanse foretatt en del mindre endringer (bl.a. etter forslag fra Hille og Utne), og én av bønnene ble sløyfet. – I dette endelige «utkast» fastslo Bispemøtet også at betegnelsene på gudstjenestene skulle være: Konfirmantgudstjeneste med presentasjon, Konfirmantgudstjeneste(r) med samtale, Konfirmasjonsgudstjeneste med bønn for den enkelte. – Men så lett skulle det ikke gå!

Forholdet til den gjeldende konfirmasjonslov

Allerede i departementets brev 18/5 1976 til høringsinstansene og igjen da uttalelsene fra disse ble oversendt til biskopene 27/4 1978 hadde departementet gjort oppmerksom på at kommisjonens utkast på visse punkter ikke harmonerte med konfirmasjonsloven av 1911: for denne «bygger på at konfirmasjonsforberedelsen avsluttes med konfirmasjon», og dette forhold måtte det derfor sees nærmere på.

Da biskopenes endelige forslag ble oversendt til departementet 19/6 1979, var dette forhold imidlertid ikke omtalt med et ord. Etter et halvt år tok departementet selv saken opp i et notat 31/10 til høstens Bispemøte. Her ble det pekt på fem uklare punkter: 1. Uttrykket «konfirmantforberedelse» burde komme inn på et passende sted; 2. det må sies klart at presten har ansvaret for konfirmantundervisningen; 3. den avsluttende gudstjeneste bør kalles bare konfirmasjonsgudstjeneste; 4. dessuten bør det sondres klarere mellom liturgiske bestemmelser og bestemmelser om ordningen for øvrig; 5. skulle den nye liturgien være den eneste tillatte? Etter å ha vært behandlet i Redaksjonsutvalget 5/11 – under selve Bispemøtet, tok dette hensyn til departementets merknader i punkt 1 og 4, ga forslag

til ny formulering om punkt 2, og besvarte punkt 5 med nei. Om punkt 3 fastholdt man tillegget «med bønn for den enkelte». (Brev 27/11.) Saken ble så drøftet under de forhandlinger som bispemøtets Arbeidsutvalg hadde med representanter fra departementet i Oslo bispegård 13/12.

Deretter lå saken i departementet i nesten ett år. Under selve Bispemøtet høsten 1980 sendte departementet (4/11) et bearbejdet utkast. Foruten noen mindre redaksjonelle og språklige endringer finner vi her også følgende mer viktige punkter:

1. Betegnelsen «konfirmantforberedelse» er kommet inn. 2. Hele avsnittet «B. Konfirmantgudstjeneste(r) med samtale» er strøket under Liturgiske bestemmelser og beholdt bare som en mer generell rubrikk under Forord og veiledning, og her i entall, uten (r). 3. Det er den avsluttende gudstjeneste som nå er B, og den kalles bare «B. Konfirmasjonsgudstjeneste».

I protokollatet fra Bispemøtet (sak 43/80) gir man sin tilslutning til det fremlagte forslag. Men i oversendelsesskrivet fra Oslo biskop 28/11 sies det at Bispemøtet «fortsatt ville ha foretrukket at den siste av konfirmasjonstidens gudstjenester ble benevnt «Konfirmasjonsgudstjeneste med forbønn for den enkelte».

Departementet må ha funnet å kunne gå med på dette, for slik ble betegnelsen da saken kom opp i Statsråd 5/6. Her er det dessuten en ganske liten endring i Forord: for å få overensstemmelse med den nye ordning for barnedåp, som var blitt godkjent i april samme år.

Om den nye konfirmasjonsordning kan det *sammenfattende* sies:

- I forhold til omfanget krevde den svært mye tid og arbeid.
- Usedvanlig mange personer og instanser utenom Liturgikommisjonen har på alle stadier vært involvert i arbeidsprosessen.
- Tross de forskyvninger i teologi og endringer i kirkelig praksis som den nye ordning innebærer, fremviser den likevel som helhet en høy grad av kontinuitet både med konfirmasjonsordningen av 1912 og den praksis som har utviklet seg etter Alterboken av 1920.

Bak og under tilblivelsen av den nye konfirmasjonsordning ligger utvilsomt mange og forskjellige drivkrefter, men blant de viktigste er nok følgende:

- Nylutherdommens betoning av at det er viktigere å bringe mennesket inn under nådemidlenes innflytelse enn å være opptatt av den enkeltes åndelige habitus.

– Aktivitetspedagogikkens understrekning av begge ledd i dåpsbefalingen: lære å holde, dvs. øve seg i å holde, fremfor å isolere den rent intellektuelle læring.

– Etterkrigstidens sterkere kirkebevissthet, som klarere enn foregående generasjoner har sett og tatt konsekvensen av den betydning som menighet og miljø, gudstjeneste og liturgi, tilbedelse og tjeneste har for at troen skal skapes, vokse og styrkes.

NOTER

- 1) Tove P. Lied, Fra konfirmasjonsdag til konfirmasjonstid. (Hovedoppgave ved pedagogisk forskningsinstitutt. Universitetet i Oslo, våren 1983. 143 sider.) Ingeborg Thoresen, Kristen tro – et miljøprodukt? (Hovedoppgave i kristendomskunnskap. Det teologiske menighetsfakultetet, våren 1983. 231 sider.) Dessuten bør nevnes spesialoppgaven i kirkehistorie ved Det teologiske fakultet: «Fra konfirmasjonsdag til konfirmasjonstid», av Gunnar Erstad, våren 1983. 46 sider.
- 2) Leiv I. Møen, Nyere planarbeid i norsk konfirmantopplæring. (Festskrift til Bjarne Hareide, Oslo 1978, s. 169–85.) Erling J. Pettersen, Visjon og hverdag. Streiftog gjennom de siste års konfirmantarbeid. (i «Konfirmantene kommer», en antologi. IKO-forlaget 1985.)
- 3) Lied 27f.; Møen 171; Erstad 22 f., 28f. – Medlemmene i utvalget var: biskop Schjelderup, gen.sekr. Dagfinn Hauge, kallskap. Lars J. Danbolt, res. kap. Arne Fjelberg, res. kap Alex Johnson.
- 4) Bl.a. Helge Fæhn, Konfirmations-Ordnungen in den lutherischen Kirchen der Gegenwart. (På norsk i Norsk Teologisk Tidsskrift 1961, s. 211–22.)
- 5) Denne term synes å ha kommet i bruk etter siste krig (1959,60f.) – sannsynligvis i midten av 50-årene (ifølge opplysninger fra Aasmund Dale, i brev 18/5-85).
- 6) Bl.a. i den første normalordning 1969 finnes både «Konfirmantåret» og «Konfirmanttiden».
- 7) «Konfirmasjonstiden» første gang – forsøksvis – i tese 4 i de 13 teser 1971 (se nedenfor), hvor imidlertid «innføringstiden» er det dominerende begrep: tese 3,5–6,8,11–13.
- 8) IKO, Protokoll for konfirmasjonsutvalget 1959–1973, s. 3.
- 9) Allerede året før hadde imidlertid Hareide selv publisert en artikkel om «Konfirmasjonen i reformasjonstiden» (Tidsskrift for teologi og kirke, 1959, og i 1966 tok han dr.-graden i Uppsala på en avhandling med samme tittel. – I 1971 utgav han boken «Konfirmasjonen. Foreldet eller aktuell».
- 10) IKO, Protokoll . . . s. 34f.
- 11) IKO, Protokoll . . . s. 57. Det dreier seg om følgende: I. Aasmund Dale, Konfirmantforberedelsens egenart. – II. Gunnar Trana, Katekismen og konfirmantundervisningen. – III. Hans Høivik, Kontakten med hjemmene. – IV. Erling Ruud, Anlegg og arbeidsmidler. – V. Olaf Hillestad, Det nye testamente og salmeboken i konfirmantforberedelsen. – VI. Gustav Lundby, Budene i konfirmantundervisningen. – VII. Helge Fæhn, Konfirmantforberedelsen og gudstjenestelivet.

- To år senere utkom «Salmer for ungdom» – utarbeidet av en egen komite (IKO, Protokoll . . . s. 62): Dale, Fæhn, Hillestad, Hovland, Smeby, Øien.
- 12) Protokollene fra møtene i komité 3 og Liturgikommisjonen og det øvrige materiale om konfirmasjonen finnes i kommisjonens arkiv. Dette er ikke ferdig ordnet og er foreløpig (fra mars 1985) plassert i kirkedepartementets arkiv. Fremover henvises det ikke mer til dette arkivmaterialet – bortsett fra rundskrivene (= R.).
 - 13) Referat for kommisjonen i R. nr. 91, juli 1970. Hareides foredrag i rundskrivets bilag 4 = Luth. Kirket. 1970: «En ny konfirmasjon?».
 - 14) Presteforeningens referat ble gjengitt for kommisjonen i R. nr. 102, januar 1971.
 - 15) R. nr. 105, februar 1971.
 - 16) R. nr. 110, februar 1971.
 - 17) Den tyske Agende III (1964) har her, etter salmen etter prekenen: a) Nun bitten wir, b) Fader vår, c) Prestens forbønn for alle konfirmanter under ett, d) Prestens bønn for den enkelte.
 - 18) R. nr. 128, september 1971.
 - 19) R. nr. 132, november 1971.
 - 20) R. nr. 166, A–R, september 1972.
 - 21) Og senere «Plan for konfirmasjonstiden i Den norske kirke», 1979.
 - 22) R. nr. 258, februar 1976.
 - 23) R. nr. 302, mai 1978.
 - 24) R. nr. 327 og 329, oktober 1978, fra sekretæren, Gervin.
 - 25) R. nr. 336, januar 1979, med Bilag fra Fæhn og Støylen.
 - 26) R. nr. 358, juni 1979.